

ADVIES

HOOR
ME DAN
ZIE ME
DAN

Je
weet
zelf

DON'T
HATE ME
BECAUSE
I'M
AWESOME

A woman is holding a grey t-shirt with a collage of photos and text. The photos include a dog, a person, and a person with a dog. The text on the t-shirt includes "I'M BROKE", "FAVORITE", "NO LIFE", and "FAD DISCS". The woman is wearing a black strap and a black bra. The background is a white wall with a grid pattern.

Inleiding

Wij zijn de kerngroep van het experiment Je Weet Zelluf. Wij zijn twaalf jongeren uit Rotterdam Zuid. Voordat we meededen aan Je Weet Zelluf kenden we elkaar niet. Sommigen van ons zitten op de Wijk-school anderen zijn via Thuis op straat Charlois Zuid (TOS) gevraagd, of via vrienden mee gaan doen aan het project. Ons doel is geweest om met elkaar te praten over de vraag waarom jongeren school verlaten nog voordat ze een diploma hebben wat er anders en beter zou kunnen. Daarbij zijn wij uitgegaan van onze eigen ervaringen op school, thuis en op straat. Maar hebben we het ook gehad over onze idealen en toekomstdromen.

In het voorjaar van 2012 zijn we ruim acht keer bij elkaar geweest onder leiding van Carla Verwer van De theaterpraktijk en Bjorn Huis van TOS. Vaak kwam ook Zoë, een docent van de Wijk-school mee. Gewoon omdat ze het leuk vond. We hebben gedichten en collages gemaakt en met elkaar gepraat over de kant van ons zelf die we graag laten zien, maar ook over de kant die niemand ziet, over onze ervaringen met school, onze verwachtingen van ouders en veel meer. Op basis van deze gesprekken is een mooie waaier gemaakt met de titel *Hoor me dan, zie me dan*. In deze waaier staan

gedichten, foto's en collages. Ook staan er vragen, tips en adviezen om vroegtijdige schooluitval tegen te gaan, gericht aan andere jongeren, ouders, docenten en schoolleiders. Om onze ideeën te toetsen en onze vragen en adviezen te bespreken hebben we in de maanden oktober en november met tal van personen binnen en buiten het Zadkine Zuid gesproken. Dat is een school voor Middelbaar Beroeps Onderwijs (MBO) in Rotterdam Zuid. We spraken met:

- docenten
- teamleiders
- studenten
- vroegtijdige schoolverlaters
- ouders
- zorgcoördinator
- de directeur van het studentenplein
- een directeur van een VMBO school
- Onderwijsleiders
- studieloopbaanbegeleiders (SLB'ers)
- de studentenraad van Zadkine Posthumalaan

In de meeste gevallen hebben we die gesprekken zelf gevoerd, maar als we niet konden, omdat we inmiddels allemaal weer op school zitten of een baan hebben, deden Carla en Tessa Dikker (van de stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie) dat.

Wij zijn blij dat het Zadkine zijn deuren voor ons open heeft gesteld, ons wilde ontvangen en actief met ons heeft meegedacht. Ook zijn we blij dat iedereen zo enthousiast op de waaier reageerde.

Op 28 november hebben wij in een laatste bijeenkomst alle belangrijke opmerkingen uit de gesprekken naast elkaar gelegd, van commentaar voorzien en uitgewerkt in adviezen. Deze adviezen gaan over ouderbetrokkenheid, over stages, over voorlichting en zo, maar ook over de organisatie van de school. De opmerkingen gaan vaak over het Zadkine, maar eigenlijk gelden onze adviezen voor alle (V)MBO scholen. Sommige adviezen gaan de mogelijkheden van de scholen zelf te boven. Daarom vinden we het belangrijk om ook de gemeente en het ministerie aan te spreken. Zij zouden samen met de scholen moeten kijken wat ze kunnen doen om de menselijke maat op scholen voorop te stellen. Ons advies heet *Zie me dan, hoor me dan*. En dat is niet voor niets. Wij hebben ons vaak totaal verloren gevoeld op school en hebben van docenten gehoord dat ook zij zich vaak niet gezien en gewaardeerd voelen.

We weten dat er al veel gebeurt om vroegtijdige schooluitval te voorkomen. Maar daar zijn jongeren zelf eigenlijk nooit bij betrokken. Wij vinden het belangrijk om nu eens ons geluid te laten horen. Voor onszelf heeft het meedoen aan het project erg veel betekend. Het is goed om de verhalen van anderen te horen en te merken dat er echt naar je geluisterd wordt. Er is veel veranderd in ons leven sinds we

met het experiment zijn mee gaan doen. We ervaren dat je elkaar echt kan steunen en hebben gemerkt dat zelfs een schoolleider benaderbaar is als je met een serieus verhaal komt.

Opbouw advies

Elk hoofdstuk in dit advies gaat over een ander onderwerp. Per onderwerp geven we eerst de kern van de uitspraken in de waaier weer, daarna geven we een samenvatting van de uitkomsten uit de gesprekken. Vervolgens kun je kort onze reactie daarop lezen. We besluiten het hoofdstuk met een paar korte adviezen. Aan het slot van dit boekje gaan we nog apart in op het belang van veiligheid en geven we nog een paar losse tips.

Voor ons zit het werk er nu op. Wij hopen dat de mensen van het Zadkine en andere scholen en de gemeente onze adviezen echt oppakken en er iets mee gaan doen. We willen de studentenraad van het Zadkine Posthumalaan vragen om dit te bewaken.

Als laatste willen wij de stichting BMP bedanken voor het mogelijk maken van dit experiment en Lone von Meyenfeldt en Tessa Dikker van deze stichting voor hun actieve betrokkenheid bij onze groep. Maar het meest willen we Carla Verwer bedanken die ons onvermoeibaar bij de les heeft gehouden, ons alle vertrouwen heeft gegeven en ook nog een mooie presentatie met ons heeft gemaakt.

Achraf, Bernison, Lesley, Nicole, Kim, Maxwell, Tatiana, Bjorn, Sarkies, Jonny, Jay en Edward.

Ouders zijn belangrijk

“De inzet van ouders lijkt minder dan vroeger. De school stuurt een brief aan ouders voor een gesprek over hun kind en dan gooien ze die brief gewoon weg. Veel ouders tonen geen belangstelling”.

Zoals in de waaier staat vinden wij als kerngroep Je Weet Zelf ouderbetrokkenheid belangrijk. Ouders moeten hun kinderen ondersteunen en adviseren én actief betrokken zijn bij de school, ook al zijn de leerlingen officieel ‘volwassen’.

Niet ‘too much’

Alle gesprekspartners bevestigen hoe belangrijk de rol van ouders voor de schoolcarrière van hun kind is en vragen zich af of ouders zich daar wel genoeg bewust van zijn. Een aantal vroegtijdig schoolverlaters vertelt in de gesprekken, dat ze hun school waarschijnlijk wel hadden afgemaakt als hun ouders meer betrokken waren geweest: *“Maar het moet niet too much”* (student). De vraag is natuurlijk hoe je die betrokkenheid kan bevorderen. Er worden enkele ideeën naar voren gebracht. Bijvoorbeeld de leerlingen zelf de ouderavond te laten organiseren: *“Maar zorg er wel voor dat de uitnodigingen vanuit school worden gestuurd, anders blijven ze in de rugzakken zitten”* (docent).

Tijdens zo’n door studenten zelf georganiseerde ouderavond, waar overigens maar weinig ouders zijn, spreekt een student ons aan: *“Het idee van een ouderavond door studen-*

ten georganiseerd is wel leuk maar als mijn ouders zouden zien met wat voor jongens ik in de klas zit, zouden ze me van school halen”.

Ouderbetrokkenheid hoeft zich niet enkel te manifesteren in ouderavonden of 10-minutengesprekken, zeggen de ouders. Sterker nog, niet elke ouder heeft daar behoefte aan. Die 10-minutengesprekken zijn vaak inhoudsloos. *“Waarom ouders niet op andere manieren betrekken?”*, vraagt een moeder zich af: *“Van alle 20.000 leerlingen van het Zadkine zijn er vast wel een paar ouders die iets bijzonders doen of kunnen en daarover zouden kunnen vertellen op speciaal daarvoor ingerichte avonden. Misschien willen ouders wel voorlichting geven over hun beroep, theaterlessen of workshops geven”.* Ouders kunnen hiervoor zelf het initiatief nemen of andere ouders opzoeken en betrekken. Tegelijkertijd kunnen ouders betrokken worden door studenten cursussen Nederlands of computervaardigheden te geven (ouders, studenten). De studentenraad van Zadkine Posthumalaan oppert om de ouderavonden verplicht te stellen. Studieloopbaanbegeleiders vinden dat zij de vrijheid moeten hebben om contact op te nemen met ouders wanneer ze dit noodzakelijk achten. Er moet hiervoor geen standaardprocedure komen (verschil tussen minder en meerderjarigen), maar er moet telkens per leerling en per situatie worden bekeken of er contact gezocht moet worden met de ouders of niet. Een ouder vertelt dat ze zich soms weggezet voelt als opdringerig: *“Ik wil graag betrokken zijn maar alles wordt via mijn zoon zelf geregeld. Hij is immers al achttien”.*

Geen ouder, geen cijfer idee stinkt

Wij van Je Weet Zelluf vinden dat scholen open moeten staan voor ouders die betrokken willen zijn. Maar wij zien niets in het idee van de verplichte ouderavonden: *"Het geen ouder, geen cijfer- idee zorgt alleen maar voor meer weerstand bij ouders én leerlingen."* Het lijkt ons een prima plan om ouders ook op andere manieren te betrekken, bijvoorbeeld om hen over hun beroep te laten vertellen of samen met studenten dingen te laten organiseren waar de school niet aan toekomt, net als het idee om een paar vaders de kantine te laten runnen. Niet alleen moeders zijn belangrijk, vaders moeten ook hun belangstelling tonen. Geen tijd hebben is geen excuus, het is je kind. Als je tijd hebt voor Goede tijden, Slechte tijden moet je ook tijd voor de school van je kind hebben. Soms zie je ook dat school een heel ander beeld heeft van een leerling/student dan de ouders. Dit kan aan de verhalen liggen die de leerling thuis vertelt. Belangrijk is dat school en ouders dan echt met elkaar spreken. Niemand heeft er iets aan als je elkaar voor de gek houdt. Wij willen ook aandacht vragen voor het feit dat sommige studenten geen ouders hebben of ouders die echt niet betrokken kunnen of willen worden. Juist deze jongeren verdienen steun. Dat kan in groepen zoals die van Je Weet Zelluf, waar er echt naar je geluisterd wordt en je elkaar kan steunen. Dit soort groepen kunnen vanuit de school georganiseerd worden of ingebed

in een stageopdracht, maar studenten kunnen ook zelf het initiatief nemen. Belangrijk is wel dat er een vorm van professionele begeleiding is. Het idee om studenten zelf ouderavonden te laten organiseren juichen we toe, het is inderdaad wel zinvol om dan de uitnodigingen via school te versturen want dat komt toch anders en professioneler over. Ten slotte herkennen we het beeld van het verschil tussen het gedrag van meisjes en jongens in een klas. Wij vinden dat de jongens ook actief moeten mee moeten doen om de ouderavonden te organiseren.

Advies over ouderbetrokkenheid

- Laat studenten zelf ouderavonden organiseren maar laat de school de uitnodigingen versturen. Zorg dat jongens ook meedoen.
- Betrek ouders ook op andere manieren dan alleen via 10-minutengesprekken (laat ze voorlichting geven over bepaalde beroepen bijvoorbeeld).
- Stel geen standaardprocedure in maar bekijk per leerling of er contact met de ouders moet worden gezocht.
- Sta als school open voor ouders die graag betrokken willen zijn en eigen ideeën hebben.
- Zorg dat jongeren zonder ouders de mogelijkheid hebben om deel te nemen aan groepen zoals die van Je Weet Zelluf waar er echt naar je geluisterd wordt en je elkaar kan steunen.

Eigen verantwoordelijkheid

“Vooral als je op het MBO zit moet je uit je zelf op tijd komen. Dat hoeft de leraar niet steeds te zeggen of je elke keer te prijzen als je op tijd bent. Toch werkt het bij ieder mens beter als hij eens iets positiefs hoort”

In de waaier geven wij als kerngroep ook adviezen aan jongeren. Ze moeten soms niet te letterlijk opvatten wat een ouder zegt, maar meer luisteren naar wat er echt bedoeld wordt. Ook adviseren wij de jongeren om hun trots soms opzij te zetten en wijzen wij ze op hun eigen verantwoordelijkheid. Maar er moet ook aandacht zijn voor jongeren die echt problemen hebben.

Lijden en vechten

De eigen verantwoordelijkheid van studenten wordt ook in de gesprekken benadrukt. *“Ze moeten niet zeuren, in Nederland mag je ten minste naar school en je kan het nog betalen ook”*, laat een student zich ontvallen in een van de gesprekken. Ook andere studenten geven aan dat ze de eigen verantwoordelijkheid en met name ook doorzettingsvermogen belangrijk vinden: *“Als student hoor je te lijden. Je moet werken en vechten”*. Docenten, studenten, directie en teamleiders zeggen dat studenten niet in de slachtofferrol moeten gaan zitten, dat ze meer moeten putten uit hun eigen kracht en dat ze er oog voor moeten hebben dat ook docenten tegen hun grenzen aanlopen. Bovendien moeten

studenten meer aan zelfreflectie doen: *“Die docent heeft echt niet zomaar de pik op je, what goes around comes around”* (docenten, studenten). Ten slotte wordt er geopperd dat studenten zich vaker de vraag zouden moeten stellen of ze naar school willen komen om te klagen of naar school willen komen om iets te doen (studenten). De studentenraad van het Zadkine Posthumalaan mist in de waaier het advies om zelf actief te worden door je te organiseren, bijvoorbeeld in een studentenraad: *“Er bestaan mogelijkheden en wegen om dingen aan de kaak te stellen, grijp die kans, wees actief, organiseer jezelf!”*

Welke studentenraad?

Wij als kerngroep zijn het er mee eens dat er wordt gehandeld op de eigen verantwoordelijkheid van studenten maar weten ook dat sommige studenten echt heel erg in de shit zitten. Daar kom je alleen niet uit. Hulpverlening kan belangrijk zijn, maar moet eenvoudig en duidelijk zijn. Vaak is contact met een docent al genoeg. Ook vinden we studentenraden erg belangrijk. Maar dan moet er wel meer bekendheid aan worden gegeven. Wij zelf hadden tot voor kort nog niet van studentenraden gehoord. Inmiddels is één van ons begonnen om op de Wijkschool een leerlingenraad in het leven te roepen. Duidelijk moet zijn dat studentenraden of leerlingenraden niet alleen de kerstborrel organiseren maar ook hulp en ondersteuning kunnen bieden. Dat er geleden en gevochten moet worden, wordt door ons als kerngroep Je Weet Zelf gedeeltelijk omarmd,

"Het is ook belangrijk om te blijven durven dromen en positief te zijn, anders kom je niet vooruit. Dan zak je weg in de negativiteit. School moet je steunen en je niet zien als een tegenstander."

Advies voor jongeren

- Zoek als jongere je eigen kracht op en wees geen slachtoffer.
- Wees niet te trots om hulp op te zoeken wanneer dat nodig is. Zoek de steun bij elkaar of bij een professional.
- Begrijp dat leraren ook tegen hun grenzen aanlopen.
- Als je het ergens niet mee eens bent, doe dan je best om dat te veranderen.
- Vraag je af of je naar school wilt komen om te klagen, of om iets te doen.
- Richt een studentenraad op en maak bekend dat die er is en wat die kan betekenen voor de studenten.
- Durf te dromen en blijf positief.

Niet liegen bij de voorlichting

“Ik ging een sportopleiding doen omdat ik van sporten houd. Zat ik de hele dag verslagen te schrijven. Dat hadden ze er niet bij verteld. Ik ben ook met de opleiding gestopt”

In de waaier van Je Weet Zelluf, benadrukken wij het belang van een goede voorlichting. Wij adviseren om een realistische open dag te organiseren waarbij ook afhakers aan het woord komen die vertellen waarom je de opleiding niet zou moeten doen of die in ieder geval duidelijk maken dat niet alles leuk is aan de opleiding. Ook zou de voorlichting in plaats van dikke brochures via filmpjes moeten gaan waarin docenten en leerlingen vertellen wat je kan verwachten.

Geen ballonnen en nepbloemetjes

In de gesprekken wordt bevestigd dat de voorlichting vaak te glad en te mooi is: *“In plaats van geld besteden aan ballonnen en nepbloemetjes zou er meer aandacht moeten gaan naar een realistische open dag!”* (studentenraad). Om de voorlichting zo realistisch mogelijk te maken wordt er geopperd deze te laten organiseren door studenten zelf: *“Zij zijn tenminste ook kritisch over de opleiding”*. Tijdens zo'n open dag zouden er ook gewoon studenten aanwezig moeten zijn die vragen kunnen beantwoorden. Daarnaast moet er tijdens de open dag ruimte komen voor een duidelijke uiteenzetting van het curriculum, en moeten de aankomende

studenten de sfeer op school kunnen proeven. Ook moeten de stages besproken worden (het liefst door oud stagiairs) net als de algemene veranderingen waar je mee te maken krijgt wanneer je van het VMBO naar het MBO gaat. *“Een van de problemen die we hier op school zien is dat de studenten moeite hebben met de overstap van het VMBO naar het MBO en de toegenomen eigen verantwoordelijkheid die hiermee gepaard gaat”* (studentenraad). Een ander idee dat in de gesprekken naar voren komt is dat er eerder met voorlichting moet worden begonnen (docenten, studenten, studieloopbaanbegeleider). Dit kan op verschillende manieren. Je kan bijvoorbeeld studenten van een MBO naar VMBO scholen (misschien de eigen) laten gaan om voorlichting te geven. Omgekeerd kan VMBO leerlingen de kans worden geboden om een dag of een week mee te lopen op verschillende MBO scholen om een beeld van de opleiding te krijgen en de sfeer te proeven. Ten slotte vertelt de studentenraad dat zij ervoor gezorgd hebben dat aankomende studenten een motivatiebrief moeten schrijven: *“Zo kan makkelijker worden gesignaleerd of mensen wel op de juiste plek terecht komen”*.

Ingewikkeld en anoniem

Als kerngroep zijn we positief over de manier waarop er is doorgeborduurd op ons advies om de voorlichting realistischer te maken. Wij omarmen alle suggesties die gedaan zijn om dit voor elkaar te krijgen. Vooral het idee om eerder met de voorlichting te beginnen. Ook wordt er aandacht gevraagd voor leerlingen die uit een ander land komen (bij

voorbeeld Curaçao of Italië) en die moeite hebben om het Nederlandse systeem te doorgronden. Voor iedereen geldt dat de inschrijving voor een opleiding te ingewikkeld en te anoniem is, maar voor leerlingen die van elders komen geldt dat helemaal. Het gebeurt te vaak dat leerlingen zich inschrijven en maanden wachten tot ze iets horen. Dat moet anders. Persoonlijk contact na de inschrijving is heel belangrijk.

Advies over voorlichting

- Zorg voor realistische voorlichting waarin duidelijk wordt wat de opleiding precies inhoudt, besteed hierbij ook aandacht aan de zelfstandigheid die van studenten geëist wordt op het MBO en aan de stages.
- Zorg voor een realistische open dag, bij voorkeur georganiseerd door studenten en laat dan ook de minder leuke kanten van de opleiding zien.
- Begin eerder met voorlichting. Laat MBO studenten naar (hun eigen) VMBO scholen gaan om realistische voorlichting te geven of geef VMBO leerlingen de kans om mee te lopen bij een MBO opleiding van hun interesse.
- Maak de inschrijving soepeler en menselijker. Zorg ervoor dat studenten zich gehoord en gezien voelen.
- Laat aankomende studenten een motivatiebrief schrijven.

Begeleiding = niet alleen knelpunten bespreken

“Zoals het nu gaat wordt er alleen met je over knelpunten gepraat. Dat gaat in een map waar niks mee wordt gedaan. Het gesprek moet over van alles kunnen gaan. Liever wat breder praten en een persoonlijk ontwikkelingsplan maken met actiepunten”.

In de waaier hebben wij als kerngroep adviezen gegeven ten aanzien van begeleiding op school. Daarbij gaat het om de duur, de frequentie, de inhoud en de persoon achter de begeleiding. De begeleiding moet plaatsvinden vanaf het begin tot het einde van de opleiding, het hoeft niet lang te duren maar wel geregeld plaatsvinden. Studenten moeten zelf een mentor kunnen kiezen en begeleiding moet niet alleen over knelpunten gaan. Ook vinden wij dat de portfolio waar studenten hun ziel en zaligheid inleggen uitgebreid besproken moet worden.

Soms botert het niet

“Als dat eens zou kunnen”, verzucht een studieloopbaanbegeleider (SLB'er) als haar de adviezen uit de waaier worden voorgelegd. Zij en andere docenten menen dat er eigenlijk te weinig tijd is voor goede begeleiding, zeker op een school waar zoveel zorgkinderen rondlopen. De tijd die beschikbaar is gaat op aan de meest problematische gevallen, terwijl eigenlijk iedereen (ook dus de leerlingen die

ogenschijnlijk geen zorg behoeven) kan profiteren van bijvoorbeeld een ontwikkelingsplan. Het advies dat studenten hun eigen begeleider zouden moeten kunnen kiezen wordt door studenten omarmd, want sommigen SLB'ers zouden eigenlijk niet geschikt zijn voor hun functie: *“Het klinkt echt mooier dan het is, want de meeste SLB'ers krijgen gewoon deze taak toebedeeld en hebben er eigenlijk helemaal geen zin in. Bovendien zijn er veel te veel leerlingen per SLB'er zodat er nooit voldoende tijd en aandacht kan zijn voor de individuele student”.* Het beeld dat niet alle SLB'ers geschikt zijn voor hun taak wordt door teamleiders herkend. Er zou volgens hen een goede inventarisatie moeten worden gemaakt van welke docenten gemotiveerd en geschikt zijn om SLB uren uit te voeren en met name deze docenten zouden dan moeten worden ingezet. De docenten die er eigenlijk geen zin in of feeling mee hebben zouden dan voor andere taken ingezet kunnen worden. *“Vroegtijdig schoolverlaters kondigen zich niet aan, ze ontstaan. Bij de SLB'er ligt de belangrijke taak om in een zo vroeg mogelijk stadium te signaleren”* (teamleider). Het is dus een hele belangrijke en verantwoordelijke functie. De gesprekspartners zijn het er grondig over eens dat er meer cursussen en trainingen voor de SLB'ers moeten komen, *“Het is zo'n belangrijke en verantwoordelijke functie maar de meesten zijn er niet voor opgeleid en moeten dan toch slim handelen in lastige situaties. Zij dienen hiervoor ondersteuning te krijgen middels een cursus bijvoorbeeld”* (studenten, studieloopbaanbegeleider, zorgcoördinator, docenten). Een idee dat geopperd wordt is om maandelijkse

gedragsrapporten op te stellen om problemen in een zo vroeg mogelijk stadium te signaleren. De directeur van het studentenplein laat een ander geluid horen. *"Er moet inderdaad zorg bestaan binnen de school, maar er wordt te vaak en te snel in de rol van 'ik ga jou helpen' geschoten. Er zou een ander type zorg aangeboden moeten worden: minder in de 'hulpverlening modus', maar meer in de coachende en activerende: Minder aan het handje blijven vasthouden dus"* Ook zouden de studenten een meer realistisch beeld van de maatschappij moeten krijgen. Daarbij speelt begeleiding ook een rol. *"Als er alleen maar aan empowerment wordt gedaan krijgen de studenten dadelijk een koude douche. De wereld is hard, je moet gewoon je geld verdienen en je fatsoenlijk gedragen"*

Beetje oogkleppen

Wij van Je Weet Zelluf houden ook niet van pappen-nat-houden. De hulpverlening kan simpeler en overzichtelijker en hoeft niet altijd van professionele hulpverleners te komen. Die staan vaak weer ver af van de docenten en je klasgenoten. Als je op school door je docenten gehoord en gezien wordt, helpt dat al heel veel. Ook kunnen jongeren veel voor elkaar betekenen. Dat docenten 'zomaar' SLB uren toegewezen krijgen vinden wij hoogst opmerkelijk. Wij vinden dat alleen mensen die hier echt goed in zijn en dit willen,

in aanmerking mogen komen voor zulke belangrijke functies.

We vragen ons wel af of de directeur van het studentenplein zicht heeft op de situatie waarin sommige studenten van het Zadkine zich bevinden, zoals ouders die aan de drugs zijn, schuldenproblematiek, zorg voor zieke familieleden etc. *"Klinkt een beetje als oogkleppen op hebben...alsof mensen het niet willen zien"* Eigen kracht is prima, maar het moet geen nieuw geloof worden.

Advies over begeleiding en hulp

- Laat jongeren elkaar in groepen steunen (peer to peer coaching).
- Houd hulp simpel en overzichtelijk.
- Reageer meteen bij verzuim.
- Maak een goede inventarisatie van wie geschikt is voor SLB uren en wie ook daadwerkelijk wil.
- Vertaal niet alles meteen in problemen en hulpverleningstrajecten.
- Realiseer je dat je als leraar of school vaak niet weet in welke shit mensen leven en dat ze soms een overload aan (zorg) taken hebben.
- Blijf studenten motiveren, biedt ze een realistisch beeld van de maatschappij maar neem niet hun dromen weg.

Praktijkervaring

“Ze vinden op mijn stage dat ik een te grote mond heb. “Zo praat je niet met je collega’s”, zeggen ze dan. Maar zo praat je niet met mij. Ik kan zoveel meer, sta ik me daar te vervelen in de pashokjes van de Zara”.

Gratis werknemer

In de waaier hebben we aandacht besteed aan de problemen rondom de stages die studenten moeten lopen. Vaak hebben studenten geen duidelijk beeld van wat er van hen verwacht wordt en wat zij zelf mogen verwachten van een stage. Ook hebben veel studenten het gevoel dat ze niet serieus worden genomen of gebruikt worden als gratis werknemer. Als kerngroep vinden wij dat contact tussen stage en school dit zou moeten ondervangen, maar dit is *“zo dun als een maagdenvlies”*.

Alleen maar sappen persen

Veel gesprekspartners herkennen zich in de uitspraken van de waaier en geven aan dat de stage zelfs een reden kan zijn om te stoppen met een opleiding. Een student vertelt dat ze is gestopt met haar koksopleiding toen ze op haar stage alleen maar sappen moest persen. *“Ik wist niet dat ik aan iemands frunnikje moest zitten”*, vertelt een andere student die vanwege een traumatische ervaring liever niet te veel lichamen contact heeft met anderen. Voor haar is dit de aanleiding geweest om te stoppen met haar opleiding.

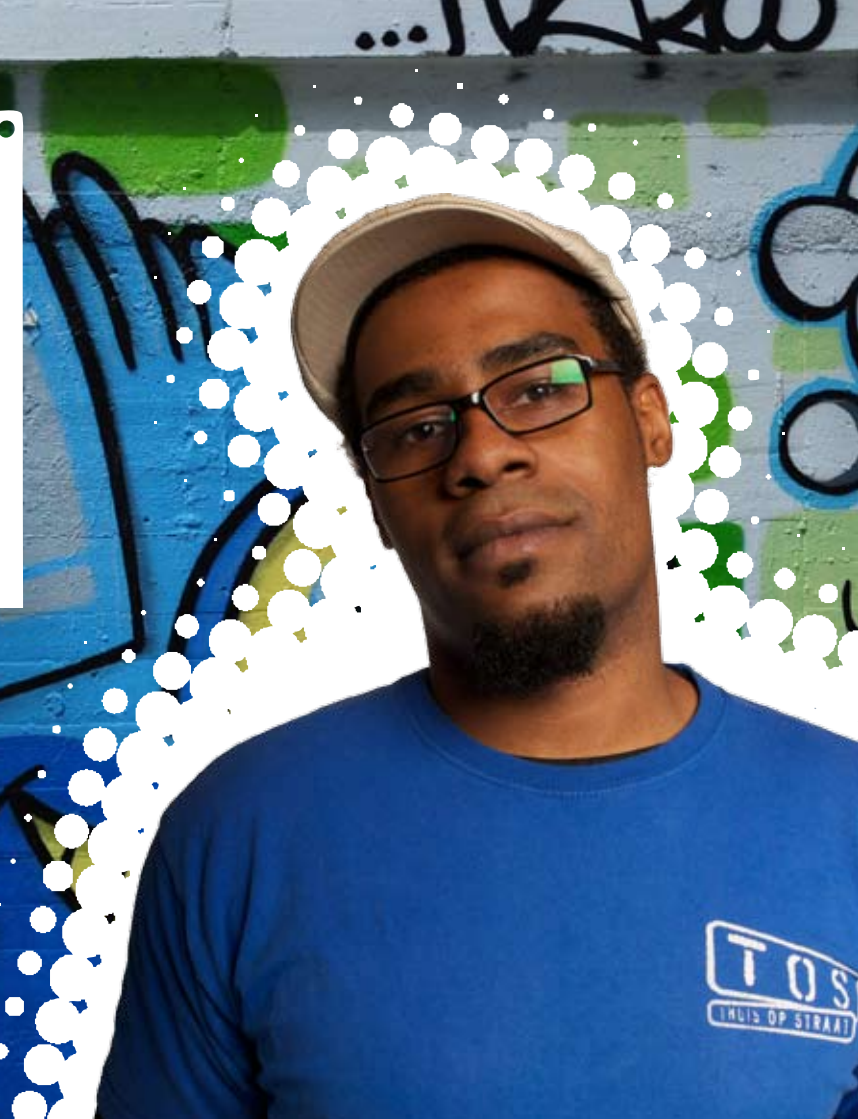
Over de oplossing van het *“stageprobleem”* bestaat veel eensgezindheid: Houd goede voorgesprekken met school, stagebureau en stageplek (studenten, docenten, studieloopbaanbegeleider). En zorg dat er tussentijds contact is tussen school en stageplek. (Maar daar moet dan ook wel tijd voor zijn). Schakel oud stagiaires in om voorlichting over stages en stageplekken te geven.

Met groene vingers in de staalconstructie

Als kerngroep omarmen wij het idee dat er voorlichting door oud stagiaires zou moeten worden gegeven. Een advies van ons is om zogenaamde stage-beurzen op school te organiseren waarop potentiële stageplekken zich kunnen presenteren en oud stagiaires hun ervaringen kunnen vertellen. Ook willen we benadrukken dat het belangrijk is dat scholen niet zeggen: *“Maak niet uit waar, als je maar stage loopt”*. Als je niet op de goede plek zit wordt het niks. Een van ons vertelt: *“Ik deed de opleiding groen maar liep mijn stage in de staalconstructie. Was ik de hele week bezig met stalen kozijnen en raamwerken, moest ik op school over de verzorging van konijntjes praten. Dit werkt demotiverend en op deze manier haak je af”*.

Advies over stages

- Houd goede voorgesprekken met betrekking tot de stage zodat iedereen weet waar hij of zij aan toe is en hoe de stage eruit komt te zien.
- Nodig studenten die al een stage achter de rug hebben uit om over hun ervaringen te vertellen, eventueel op een daarvoor ingerichte stagebeurs waar ook bedrijven zich kunnen voorstellen.
- Zorg ervoor dat studenten op de juiste plek komen.
- Onderhoud als school meer contacten met de stage plekken en stagebegeleiders.
- Waarborg dat de stageplekken plekken om te leren zijn.

Docenten

“Je wordt vaak door je uiterlijk of houding in een hokje geduwd, maar iedereen is anders. Leraren zouden meer mensenkennis moeten hebben. Ze weten vaak niks van de waarden, achtergronden en het non verbaal gedrag van hun leerlingen”.

Lichaamshouding lezen

Wij hebben in de waaier een duidelijk beeld van de eigenschappen waaraan ideale docenten zouden moeten voldoen geschetst. Ze moeten betrokken zijn en interesse tonen. Ook moeten ze meer aansluiting krijgen bij de leefwereld van de studenten, bijvoorbeeld door een cursus *“tijdperk”*. Docenten moeten zichzelf zijn, niet alles pikken, scherp inzicht hebben in wat hun leerlingen beweegt en zich aan de regels van de school houden.

Wees je bewust van het effect van je gedrag

Iedereen met wie er gesproken is, onderstreept het belang van goede, inspirerende en motiverende docenten die oog hebben voor het effect van hun eigen gedrag op de houding van de studenten. Maar de gesprekspartners beamen ook dat niet elke docent gemotiveerd is of zich bewust is van de effecten van zijn of haar handelen: *“Veel docenten onderschatten de impact van hun gedrag op de leerlingen. Ik heb een docent die duidelijk de pik op me heeft. Dat is zo demotiverend. Ik ken een aantal mensen die zijn gestopt van-*

wege deze docent. Het is dat ik echt heel graag deze opleiding wil afronden, anders was ik echt allang afgehaakt” (student). Een ander vult aan: *“In deze leeftijdsfase ben je sowieso onzeker en heb je behoefte aan een positieve benadering. De houding die sommige docenten innemen ten opzichte van studenten is soms zo ongeïnteresseerd en ronduit ploerterig dat zij er eigenlijk zelf voor zorgen dat de leerlingen drop outs worden”.*

Veel van de gesprekspartners vinden dat docenten meer aan zelfreflectie zouden moeten doen (studenten, teamleiders, docenten, zorgcoördinator). Dit gebeurt te weinig: *‘Dat snap ik ook want het is veel te druk, ik doe het ook niet’* (docent). Een voorstel om zelfreflectie bij docenten te bevorderen is het organiseren van docentenevaluaties door studenten. Een andere manier om de zelfreflectie te stimuleren is door functioneringsgesprekken te introduceren *“Er zijn geen functioneringsgesprekken met docenten en er wordt niets aan dossieropbouw gedaan”* (docenten, teamleiders, studieloopbaanbegeleiders). Daarbij wordt benadrukt dat niet alleen het negatieve zou moeten worden besproken, maar dat ook docenten af en toe een complimentje nodig hebben. Ook zij willen gezien en gehoord worden.

Het idee bestaat dat veel docenten zijn vastgeroest (studenten, docenten, teamleiders). *“En als je kritiek hebt krijg je te horen dat ze al 35 jaar ervaring hebben. Nee, zeg ik dan. Je hebt 2 jaar ervaring en 33 jaar herhaling”* (teamleider). De meeste studenten zien wel dat ook docenten tegen

hun grenzen aan lopen, maar wijzen er juist daarom op dat er met hele kleine veranderingen al heel wat winst geboekt kan worden: *"In het basisonderwijs kreeg je een sticker voor goed gedrag. Dat hoeft natuurlijk niet meer, maar af en toe een wat positievere benadering naar de studenten toe kan wonderen doen"* (studentenraad). Veel problemen tussen student en docent vinden hun oorsprong in de communicatie (studenten, docenten, teamleiders, studieloopbaanbegeleider, zorgcoördinator). *"Docenten moeten een communicatiecurriculum volgen"*, vindt dan ook de studentenraad. Volgens docenten beheersen sommige docenten te weinig didactische vaardigheden, en vergeten bijvoorbeeld dat veiligheid de basisvoorwaarde is voor kennisoverdracht. Met name bij zijinstromers kan dit probleem zich voordoen: *"Iemand kan wel een hele goede ICT'er zijn, maar dat betekent niet dat hij goed kan lesgeven"* (docenten, studenten). Voor hen is een cursus didactische vaardigheden onontbeerlijk. Dat docenten de aansluiting met de leefwereld van jongeren missen wordt door alle partijen bevestigd. Dit zou enigszins kunnen worden ondervangen door meer gebruik te maken van sociale media zoals Facebook (met SLB groepen) en WhatsApp (wanneer iemand niet is komen opdagen). Een voorstel is om docenten verplicht stage te laten lopen in het gebied waarover zij les geven zodat ze goed zicht krijgen op de huidige stand van zaken.

Studenten geven aan dat ze regels en duidelijkheid op prijs stellen: *"Juist dan weet je waar je aan toe bent"* (studenten, docenten), maar wanneer die regels bijvoorbeeld samen

zouden worden opgesteld of in ieder geval besproken dan zouden ze effectiever kunnen werken. De docenten moeten zich overigens zelf ook aan de regels houden, anders doet dit af aan de geloofwaardigheid: *"(...) En dan zit hij zelf met zijn mobiliteit! We willen gewoon serieus genomen worden, dan stellen we ons ook serieus op"* (student). Vooroordelen over de luie student en de boze docent moeten worden weggenomen door het gesprek met elkaar aan te gaan. Hardnekkige mythes kan je zo doorbreken.

Monkeys see, monkeys do

"Monkeys see, monkeys do", zegt een van ons als reactie op het belang van goede communicatie tussen student en docent. Dat docenten te weinig aan zelfreflectie doen en dat dit gestimuleerd zou kunnen worden door het houden van studentenevaluaties lijkt ons een goed idee, maar dan moet het niet gaan om het snel even invullen van een formuliertje. Dat doet de docent geen recht. De evaluaties moeten een instrument vormen om het gesprek tussen docent en leerlingen te bevorderen. Een docent moet ook ruimte krijgen om uit te leggen waarom hij of zij bepaalde acties onderneemt of juist niet. Wanneer er bijvoorbeeld geen tijd is om uitgebreid portfolio's te bespreken, kan dit worden aangegeven en er gezamenlijk naar oplossingen worden gezocht (laat studenten bijvoorbeeld presentaties houden of studenten elkaars portfolio beoordelen). Meer gebruik van sociale media en internet juichen wij ook toe, dat scheelt een hoop gezeul met mappen en de docent kan een portfolio in onderdelen beoordelen.

Advies aan en over docenten

- Docenten moeten meer aan zelfreflectie doen, zich meer bewust zijn van de impact van hun handelen (*monkeys see, monkeys do*).
- Er moet een cursus tijdperk (gemaakt door jongeren) komen voor docenten zodat er meer kan worden aangesloten bij de leefwereld van de studenten.
- Studenten moeten docenten kunnen evalueren. Niet even snel op een papiertje maar zodanig dat er een gesprek op gang wordt gebracht.
- De school moet functioneringsgesprekken houden met docenten en daar ook consequenties aan vastknopen.
- Docenten moeten af en toe verplicht op stage zodat ze up to date blijven over het vak dat ze doceren.
- Docenten moeten niet standaard een lesje afdraaien maar continu blijven motiveren en inspireren. Ze moeten streng doch rechtvaardig zijn, duidelijke regels instellen en zich daar zelf ook aan houden.
- Docenten moeten meer gebruik maken van computers en sociale media.
- Ook docenten hebben complimentjes nodig (van teamleiders, directie en collega's). Ook docenten roepen: Hoor me dan, zie me dan. De menselijke maat is voor iedereen belangrijk en daarom is het belangrijk hoe de school georganiseerd is. Dat kan beter en strakker.

Menselijke maat

“Je nam nooit tijd om naar mijn achtergrond te kijken. Mijn afkomst was je slechts bekend uit verre reizen. Terwijl je intussen beweert mij te kennen. En keuzes voor me maakt. Voel ik me niet begrepen”

In de waaier hebben we als kerngroep Je Weet Zelluf enkele adviezen aan de schoolleiding gegeven. De school moet af en toe mensen uit de praktijk binnen halen om te vertellen over die praktijk en de mentor van klassen zou meer tijd moeten krijgen om zijn of haar werk goed te verrichten. Wat er bovenaan besloten wordt zou eerst onderaan getoetst moeten worden en er moet op scholen meer ruimte komen voor intervisie voor docenten. Ten slotte moet er goed nagedacht worden over hoe je meer tijd en ruimte organiseert voor docenten en over hoe je de menselijke maat bewaakt. Het valt ons op dat docenten ook vaak in de knel zitten.

Vierkant rooster

Alle gesprekspartners zijn het er over eens dat de menselijke maat belangrijk is, voor iedereen. Dit heeft veel te maken met de manier waarop de school georganiseerd is: *“Dit kan beter en menselijker”* (studenten, docenten, teamleiders, zorgcoördinator, ouders, directie). Volgens één van de docenten is organisatie zelfs het toverwoord waarmee vroegtijdig schoolverlaten tegen kan worden gegaan: *“Als het een rommeltje is slaat dit op de studenten over”*. Maak dus

de organisatie platter. Maak een einde aan de klaagcultuur waarbij iedereen moppert op wie boven hem of haar staat, klinkt het advies (studenten, docenten, teamleider, zorgcoördinator). Maar ook: zorg dat alles op orde is, zorg ervoor dat studenten en docenten weten waar ze aan toe zijn. Let daarbij op de gevolgen van de roosters voor leerlingen en docenten. Bij een vierkant rooster (waarbij de studenten van het eerste uur tot het laatste uur aanwezig moeten zijn, zonder dat er gespecificeerd wordt wat er gedaan moet worden), weten studenten vaak niet waar ze aan toe zijn. Dit schept onrust, onvrede en onveiligheid. Zorg ook voor lesplanners waarbij je een duidelijk overzicht hebt van wat er allemaal gedaan moet worden in het semester: *“Dan kan je als je om de een of andere reden even niet op school kan zijn in ieder geval thuis verder werken”* (studenten).

Iedereen met wie er gesproken is benadrukt het belang van regels, deze kunnen soms streng zijn, maar scheppen wel duidelijkheid en daardoor veiligheid. *“Dat je bij de ene docent wel je petje op mag houden en bij de andere niet is wel tof, maar ook verwarrend en eigenlijk word je dan gewoon genegeerd”* (student). De directie zou ook meer aandacht moeten hebben voor de werknemers, meer oog hebben voor wat ze eigenlijk allemaal doen, aandacht geven waar nodig en meer waardering.

Ook moet er meer ruimte geboden worden voor docenten die misstanden aan de kaak willen stellen. Dit

zou kunnen worden bewerkstelligd door het regelmatig houden van functioneringsgesprekken. Niet om uit te leggen wat er allemaal verkeerd gaat, maar om op professioneel niveau te kunnen sparren over hoe het nou eigenlijk gaat allemaal (docenten, teamleiders, directie).

Zorg er als directie voor dat het gesprek gaande wordt gehouden, op alle mogelijke niveaus.

Dus tussen:

- studenten en docenten,
- docenten onderling,
- docenten en teamleiders,
- teamleiders onderling,
- directie en docenten,
- directie en teamleiders,
- SLB'ers onderling en met directie, docenten, studenten en teamleiders.

Een laatste ding dat in de gesprekken veel naar voren komt is dat iedereen er op school van uit lijkt te gaan dat het normaal is dat in het eerste half jaar dertig procent van de leerlingen stopt met de opleiding. Hier wordt rekening mee gehouden met de indeling van de klassen en ook de leerlingen zelf lijken hiervan uit te gaan. Op de vraag of meisjes het niet vervelend vinden om de jongens alsmat in toom te houden antwoordde een van hen: *"och, de meeste zullen na de kerst toch wel verdwenen zijn"*.

Advies over de organisatie van scholen

Als kerngroep vinden wij dat er zeker op het MBO veel te veel lagen zijn in de organisatie. Als iedereen met iedereen moet praten, hoeveel tijd blijft er dan nog over om les te geven? De organisatie van de school zou veel platter en kleiner moeten. Een deel van ons is geschrokken van het beeld van de vierkante roosters dat uit de gesprekken naar voren komt. Niet iedereen is daar bekend mee. We begrijpen dat die roosters zijn ontstaan om tijd te hebben voor projecten, maar dan moet je ook echt wel een project hebben. Je moet als student echt weten wat je kan verwachten en wanneer je welke les hebt, anders voel je je toch niet serieus genomen? Het belang van duidelijke regels hoeft ons niet te worden uitgelegd. Daar zijn we groot voorstander van, al moet het geen strafkamp worden. Maar het meest van al blijven we benadrukken hoe belangrijk een goede organisatie in praktische zin is. Wij vinden dat alles het gewoon moet doen. Ook online. Dit is niet altijd het geval en schept enorme chaos.

Tot slot willen we nog opmerken dat de vanzelfsprekendheid waarmee geaccepteerd wordt dat zoveel leerlingen vroegtijdig met hun opleiding stoppen, een Self-fulfilling prophecy kan worden.

Advies over de organisatie van de school

- Maak de organisatie van de school platter. Niet zoveel lagen. Maak een einde aan de klaagcultuur waarbij iedereen moppert op wie boven hem staat.
- Geen vierkante roosters, of in ieder geval roosters waarbij studenten weten wanneer ze welke les hebben en dat als er projecturen staan, ze ook echt een project hebben.
- Maak heldere regels voor de hele school.
- Zorg voor een goed functionerend netwerk (net-school).
- Accepteer als school niet dat dertig procent van de leerlingen na verloop van tijd verdwijnt.

Veiligheid

Er is een onderwerp dat als een rode draad door alle gesprekken loopt: het belang van veiligheid.

En daarmee doelt niemand op bewakers voor de deur of pasjes om binnen te komen. Het gaat om sociale veiligheid. Volgens een van de docenten is veiligheid de basisvoorwaarde voor kennisoverdracht: *“En veiligheid betekent ook dat leerlingen weten waar ze aan toe zijn: duidelijkheid. Regels stellen en sancties treffen horen daar bij. Je moet met elkaar in contact staan, je moet samenwerken. Je moet als docent veiligheid creëren: veiligheid tussen leerlingen en tussen leerling en docent”*. Ook de directie en iedereen die op de een of andere manier met de school te maken heeft moet continu bezig zijn met het bouwen aan deze veiligheid (studenten, docenten, zorgcoördinator, teamleiders, studieloopbaanbegeleiders). *“Veiligheid is een van de wondermiddelen om vroegtijdig school verlaten tegen te gaan. Als een leerling zich in een veilige omgeving waant dan zal hij of zij ook eerder het gesprek durven aangaan en gezamenlijk naar oplossingen zoeken. Je kan niet zeggen dat leerlingen gewoon niet willen. Vaak durven ze gewoon geen hulp te zoeken”* (docent). Hetzelfde geldt voor docenten. Zij moeten zich veilig voelen om misstanden aan de kaak te stellen en ouders moeten zich veilig en gehoord voelen om zich betrokken op te stellen.

Ook in de gesprekken van de kerngroep komt veiligheid in deze zin vaak terug. Als je je veilig voelt durf je je te laten zien en om hulp te vragen. Als je je veilig voelt durf je initiatief te nemen. Als de docent zich veilig voelt durft hij het gesprek met de klas aan te gaan.

Voor ons van Je Weet Zelf betekent veiligheid op school:

- tijd en aandacht voor elkaar
- je geaccepteerd voelen in wie je bent
- zekerheid en openheid
- hoop en vertrouwen en niet alleen het negatieve
- wederzijdse betrokkenheid en inlevingsvermogen

Ten slotte

Veel van de uitspraken en tips in dit advies gaan over het (V) MBO in brede zin. Het is onze overtuiging dat een goede schoolorganisatie het meest belangrijk is om vroegtijdige schooluitval te voorkomen. Maar we kijken ook naar onze eigen rol en die van onze ouders. Wij kunnen ook heel wat doen om te zorgen dat we goed voorbereid zijn op de keuzes die we maken.

In een aantal gesprekken is meer gericht gesproken over het voorkomen van vroegtijdige schooluitval dit leidt tot de volgende adviezen:

- Organiseer voorlichting over vroegtijdig schoolverlaten door vroegtijdige schoolverlaters zelf aan het woord te laten: *“Leerlingen zouden met andere leerlingen moeten spreken die eerder al de school verlieten en nu weer zijn begonnen. Dat is het meest confronterend. Je moet het echt van mensen horen die het zelf hebben ervaren. Zij kunnen het beter brengen. Je moet mensen hebben die weten hoe het is en je begrijpen. Jeugdzorg en psychologen proberen alles uit boeken te halen, ze weten niet hoe het is om in jouw schoenen te staan”*.
- De wegen naar de juiste zorg moeten transparanter worden en de zorg moet niet losstaan van de school.

- Er moet naar andere manieren worden gezocht om vroegtijdig schoolverlaten bespreekbaar te maken: Middels de waaier van Je Weet Zelluf bijvoorbeeld, maar ook door middel van theater en dergelijke: *“Je zou eigenlijk drama moeten geven op scholen over vroegtijdig schoolverlaten. Dat leerlingen zien hoe stom het is om blindelings achter geld aan te gaan. Je organiseert dan iets leuks om een boodschap over te brengen. Dan voelen leerlingen het”* (student).
- De overlap die er bestaat in lesstof tussen het VMBO en MBO moet er uit gehaald worden. Deze overlap is niet uitdagend en in het ergste geval zelfs demotiverend.

In Rotterdam Zuid hebben twaalf jongeren een advies gemaakt over wat er moet gebeuren om te zorgen dat meer (V)MBO leerlingen het diploma halen dat bij ze past. Dit advies hebben ze gepresenteerd aan leerlingen, docenten en schoolleiding van het Zadkine en aan wethouder Korrie Louwes van de gemeente Rotterdam. Het advies is tot stand gekomen in het kader van het Rotterdamse experiment Je Weet Zelluf, een deelproject van het bredere project Opvoeden is een gesprek.

Het initiatief tot het experiment is genomen door de stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (BMP). In de uitvoering is nauw samengewerkt met Carla Verwer van De theaterpraktijk, Tos Charlois Zuid en Zadkine Zuid (tweede fase van het experiment).

Het experiment is gefinancierd door het Sint Laurensfonds, Fonds DBL, Commissie P.I.N. en de gemeente Rotterdam.

Voor meer informatie over Opvoeden is een gesprek:
www.stichtingbmp.nl

Amsterdam/Rotterdam, 7 december 2012

Foto's: Carla Verwer
Ontwerp: Marc de Boer - Ori Ginale